

МИНИСТЪР-ПРЕДСЕДАТЕЛ

1996–1999 г.

Сред първите, които се обадиха да ми честитят победата, беше президентът Бил Клинтън.

– Биби, трябва да ти призная – засмя се той. – Направихме всичко по силите си, за да те победим, но ти спечели честно и почтено.

Типично за Бил, помислих си аз. Не ми каза нещо, което да не знам, но президентът на Съединените щати признаваше, без да му мигне окото, нагла намеса в изборите на друга държава. Откровеността на Клинтън беше освежаващо политически некоректна. Очевидно беше как известният Клинтънов чар го беше пренесъл над множество минни полета. Оставих репликата без коментар и отвърнах, че очаквам с нетърпение да работим заедно.

Когато новината за победата ми стигна до американските медии, Белият дом даде брифинг пред репортери, че Клинтън е разочарован, но ще продължи да работи за мира. Все пак историческото мирно споразумение между Египет и Израел не е ли сключено от министър-председател от „Ликуд“?¹

Практичен, както винаги, Клинтън ме покани в Белия дом само три седмици след изборите. По време на предизборната кампания, разбира се, енергично бях критикувал Договорите от Осло. Това очевидно постави дилема пред мен. От една страна, правителствата трябва да следват приемственост в изпълнението на международните договори. От друга, това споразумение имаше сериозни недостатъци и поставяше на карта сигурността на Израел.

Реших проблема, като заявих, че въпреки огромните ми съмнения ще спазя договорите при две условия: *реципрочност в изпълнение на ангажиментите от Палестина и сигурност за Израел.*

Понеже Договореностите от Осло трябваше да бъдат изпълнявани на етапи, щях да продължа със следващия, известен като Споразумението за Хеврон, само ако палестинците спазят тяхната част от договорката, най-вече по въпросите на сигурността. Настоях палестинците да спазят обещанието си да обуздаят тероризма и арестуват терористите от „Хамас“. Ако те изпълнеха своята част, аз щях да изпълня нашата.

„Ако дадат, ще получат – така се изразих аз и добавих следствието: – Ако не дадат, няма да получат.“¹¹

С изключение на крайно десните, които искаха да скъсам на парчета Договорите от Осло, повечето от дясноцентристки и центристски настроените подкрепиха политиката ми. Израелците бяха изморени да правят доброволни отстъпки на палестинците, а в замяна да получават терор.

Обясних всичко това на Клинтън, когато се срещнахме в Белия дом. Той ме попита дали ще спазя Споразумението за Хеврон. Казах, че при спазване на принципите на реципрочност и сигурност ще го направя.

Шимон Перес беше подписал Хевронското споразумение, с което обеща Израел да изтегли армията си от арабските квартали на Хеврон. И да запази присъствието на частите си в древния еврейски квартал на Хеврон и в Пещерата на патриарсите (Махпела), където са погребани бащите и майките на еврейската нация – Авраам, Исак и Яков, заедно със Сара, Ребека и Лия.

На моите плещи беше оставено изпълнението на това споразумение, дълбоко емоционално предизвикателство предвид факта, че Хеврон е най-старото еврейско селище, което датира от преди около 3500 години. Освен това почти всичките му еврейски жители са убити или изгонени при клане през 1929 г. Техните наследници са сред онези, които възстановиха еврейския квартал на Хеврон, след като Израел пое контрола над града по време на Шестдневната война през 1967 г.

Клинтън ме посрещна сърдечно във Вашингтон. Със Сара взехме с нас петгодишния Яир и осемнайсетмесечния Авнер. Не искахме да ги лишим цяла седмица от родителите им.

Клинтън любезно ни настани в резиденцията за гости на президента „Блеър Хаус“. Това беше първото ми от общо единайсет такива престоя там през петнайсетте години, през които бях премиер. При последното ми посещение през 2020 г. децата ни бяха пораснали и вече бяха зрели хора. Служителите, които ни бяха посрещнали преди двайсет и четири години още си спомнях първото ни посещение.

БИБИ

Клинтън винаги беше мил със семейството ми. Заведохме Яир и Авнер във Вашингтон още веднъж през мандата на Клинтън. По време на това посещение Сара трябваше да присъства на събитие в еврейско училище във Вашингтон. По пътя агентът от Сикрет Сървис, който я охраняваше, изведнъж казал:

– Госпожо – президентът ви кани с момчетата в Овалния кабинет.

– Но имам планирано събитие в училището – отвърнала Сара.

– Госпожо, когато президентът на Съединените щати ви кани, смятам, че трябва да отидете – посъветвал я агентът.

Сара бързо се върнала, взела момчетата и отишла в Белия дом. Клинтън бил много галантен домакин. Когато Яир видял пъстро изрисван жезъл на бюрото на президента, попитал Клинтън:

– Каква е тази пръчка?

– Това е жезълът на африкански вожд – обяснил Клинтън.

– Какво е вожд? – попитал Яир.

– Нещо като баща ти – обяснил Клинтън.

Близо двегодишният Авнер не останал кротък. Хвърлил възглавниците от дивана в Овалния кабинет на пода и започнал да скача по тях.

– Точно като моя двегодишен племенник – засмял се Клинтън.

По време на първото ни посещение във Вашингтон вицепрезидентът Ал Гор организира голям прием за нас, на който присъстваха предимно лидери на еврейските общности в САЩ.

– Биби – обяви Гор пред гостите, – направих проучване за теб. Разбрах, че в училищния футболен отбор си играл като лъв нападател – каза той и всички в залата се разсмяха.

– Така е, Ал – отвърнах аз, – но винаги ритам надясно!

Още смях.

Докато бях на среща с лидерите в Конгреса, Клинтън покани Сара на тур из Овалния кабинет. От всичките ни срещи останах с впечатление, че е сърдечен и приятелски настроен. По-късно научих, че се е обидил от някои от нещата, които съм казал, или на начина, по който съм ги казал по време на общите ни публични изяви. Останал е с впечатлението, че не се отнасям с достатъчно уважение към него.

„Кой е шибаният лидер на свободния свят?“ – твърди се, че се е оплакал той на съветниците си.

Определено не съм искал да обидя президента и със задна дата не бих променил съдържанието на казаното от мен тогава. Но може би тонът ми по отношение на кампанията за политически натиск на Белия дом преди и по време на посещението ми е бил прекалено твърд.

Клинтън искаше от мен да продължа в две политически направле-

ния, палестинското и сирийското, и да направя големи отстъпки и по двете. Екипът му изнесе брифинг за израелската преса и декларира: „Няма да замразяваме преговорите със Сирия“.¹¹¹

Възразих, че първо Сирия трябва да разтури щабове на многото терористични организации в Дамаск, както и ООП да се пребори и арестува терористите от „Хамас“, да отмени призива за унищожение на Израел и да спре с ужасното антисемитско втълпяване и до днес в главите на палестинските ученици, че трябва да се стремят да ни изтребят.

Това последно изискване, което разкрива основната причина за поддържането на конфликта между Израел и Палестина, рядко се споменава от медиите или обсъжда от западния елит.

Моите изисквания към политиката за гарантиране на сигурността на Израел от палестинска страна бяха в духа на Договорите от Осло, но не бяха това, което американските ми домакини искаха да чуят, затова просто решиха да не им обръщат внимание. Вместо това предпочетоха да се фокусират върху очакването, че трябва да се срещна с Арафат възможно най-скоро, за да „изгладим нещата“.

Тръгнах си от Белия дом с разбирането, че си имам работа с американска администрация, която е напълно обсебена от теорията за Палестинския център. Според тази теория в сърцевината на „конфликта в Близкия изток“ беше палестинското недоволство. Теорията пренебрегваше конфликтите в региона, които нямаха нищо общо с Израел. Служителите в Белия дом отказваха да повярват, че неспазването на Договорите от Осло от палестинците се основава на отказа им да признаят съществуването на Израел. Вместо това настояваха, че палестинското недоволство е причинено от увеличаването на израелските селища. По същия начин вярваха, че сирийската враждебност към Израел се корени в присъствието ни на Голанските възвишения.

Основната аксиома беше, че палестинците няма да се съгласят на мир, ако не се изтеглим от Юдея и Самария и Ивицата Газа, и че Сирия няма да подпише мир с нас, ако не се оттеглим от Голанските възвишения. Изводът от този ред на мисли не беше сложен: накарайте Израел да се изтегли от всички тези територии и ще имате мир.

Всичко това обаче противоречеше на фактите. Палестинското и сирийското недоволство от Израел не произлизаше от това, че Израел държи тази или онази територия. Затова ни нападнаха от Голанските възвишения, Юдея и Самария и Ивицата Газа, когато тези зони бяха в техни ръце. Тяхното недоволство беше насочено срещу самото съществуване на Израел, на *която и да е територия*.

БИБИ

Неспособността на американските дипломати да прозрат тази проста истина остава удивителна и до днес. Но за да я възприемат би трябвало да хвърлят на боклука свещеното уравнение „територия срещу мир“.

Тази формула можеше да сработи с Египет, защото президентът Ануар Садат не желаше нашето унищожение, но не можеше да сработи с палестинците, защото те искаха точно това. Това, че палестинците толкова лесно можеха да замажат очите на американските политици, не беше никак малко постижение за палестинските говорители като Ханан Ашрауи и Саеб Ерекат. Те придаваха човешки облик на разрушителната палестинска цел и убеждаваха света, че единственото необходимо условие за напредъка на мира е Израел да се изтегли от някои територии.

В това получиха огромна помощ от израелската левица и израелските медии. Ако израелските граждани одобряват тези искания, защо и останалият свят да не го направи?

Нямаше нужда да си гений, за да разбереш, че докато палестинците и някои други продължаваха да са вкопчени в идеология за унищожаването на Израел, изтеглянето му няма да помогне за постигането на мир. Вместо това подпомагаше терора и войната, защото териториите, от които се изтегляхме, бяха превземани от войски, които бяха отдадени на унищожението ни, и ги използваша, за да атакуват Израел.

Нито един от тези прости факти не беше видян от поколения дипломати и специалисти по международни отношения. Сега беше ред на ново поколение съветници на Клинтън, предимно с еврейски произход, да се заемат с това, което американският дипломатически представител Арън Милър наричаше „мисия“ за постигане на исторически мир.^{IV} Те не позволиха на фактите да им пречат.

Те твърдяха, че причината изтеглянията да не носят мир, не е, че основната палестинска цел е да се елиминира Израел, а защото не сме се отказали от *достатъчно* територии. Това ги доведе до второто им неизбежно заключение. За да получат още териториални отстъпки, те трябваше да се справят с истинската „пречка пред мира“, а именно с мен.

Затова целта на американската политика беше да окаже максимален натиск върху мен, за да наредя изтегляне от още територии, или да бъда свален, нещо, в което се бяха провалили на скорошните избори, но щяха да се опитат отново на следващите.

Изненадващо, но тази посока на мислене не се промени дори и след като не бях на власт. Редицата от израелски лидери, които заемаха този

пост след мен – Ехуд Барак, Ариел Шарон и Ехуд Олмерт – предложиха на палестинците и Сирия невъобразими и опасни отстъпки, дори повече отколкото Рабин и Перес бяха предложили преди мен. Всички те не успяха да постигнат мир.

Дори и тогава дипломатите месии във Вашингтон не схванаха. Не разбираха, че ООП, така наречената умерена фракция в палестинския лагер, нямаше да се откаже от целта си да унищожи Израел. Тя искаше първо да превърне страната ни в парче земя с незащитими граници, като използва американски и международен натиск. Когато постигне това, крайната ѝ цел – пълното заличаване на еврейската държава – щеше да е много по-близо.

„Умерените“ бяха предизвиквани от „екстремистите“ начело с „Хамас“, които вярваха, че етапното изпълнение на споразумението и дипломатията, която се изискваше за постигането му, не бяха необходими. Според тях само терористичните атаки вършеха работа. Тези възгледи бяха насърчени, когато Израел продължи да спазва Договорите от Осло, без да изисква пълно прекратяване на терористичните нападения. През годините след подписването на Договорите от Осло те заключиха, че тероризмът им се отплаща.

Една от ключовите цели в първия ми мандат като министър-председател беше да променя палестинското виждане, че „тероризмът се отплаща“, на „тероризмът не си струва“. Постигнах това, като настоявах за сигурност и реципрочност. Бях отворен към премерени отстъпки, които не заплашват сигурността ни, но настоявах, че те няма да се правят в резултат на терористични атаки.

Най-фундаменталната заблуда на американските посредници в региона беше, че Израел беше *проблемът* на Близкия изток. Ние бяхме *решението*. Нашето напреднало, технологично общество можеше да помогне за модернизирването на целия арабски свят само ако арабските лидери благоволяха да признаят правото ни да съществуваме и условията за сигурността ни, които да гарантират оцеляването ни.

Арабските лидери твърде дълго чакаха палестинците да сключат мирно споразумение с Израел. Напразно. Отказът на палестинците да размахат опашка от радост вкара арабския свят в парализа.

Палестинците не искаха да имат собствена държава до Израел. Те желаеха да имат собствена държава *на мястото на* Израел. Затова, когато резолюцията на ООН от 1947 г. за разделянето на териториите предложи създаването на еврейска и палестинска държава, палестинците отхвърлиха предложението за създаване на тяхна държава, докато ние приехме възможността.

БИБИ

Палестинците отново и отново подстрекаваха арабския свят да унищожи Израел и техните лидери така и не се отказаха от тази цел. Но след последвалите войни, когато Израел побеждаваше една след друга арабски страни, някои от правителствата им сключиха двустранни мирни споразумения с Израел. Първо Египет през 1979, а след това Йордания през 1994 г. сключиха официални договори с Израел, докато други арабски държави изградиха неофициални връзки с нас.

Това ме доведе до важно заключение. Пътят към по-широк мир в Близкия изток между Израел и арабския свят не минаваше през палестинско правителство в Рамала. Заобикаляше го.

Още през 90-те години разбрах, че ако искаме широк мир, трябва да отидем направо в арабските столици. Ако продължаваме да дълбаем безнадеждно за вдигането на палестинското вето над мира, никога няма да успеем. Палестинската политика безнадеждно е затънала в екстремистки фантазии за унищожението ни. И винаги се намира някоя палестинска фракция, която да стане по-голям „Хамас“ от самия „Хамас“.

За Клинтън и неговите сътрудници това беше ерес, просто оправдания и пречки, които трупях по пътя към мира. Невероятно, но това мнение, както щяхме да видим, се запази сред някои кръгове дори и след като правителството ми, работейки заедно с администрацията на президента Тръмп, постигна четири исторически мирни споразумения с четири арабски държави – Обединените арабски емирства, Бахрейн, Мароко и Судан.

За мен остава мистерия как иначе интелигентни хора можеха да паднат в капана на лъжливите палестински истории. Те продължаваха да отказват да разберат, че истинската причина за „палестинския проблем“ бяха... самите палестинци! Техният отказ да приемат еврейската държава беше сърцевината на конфликта.

Спирам се подробно на това тук, защото още от първото ми посещение във Вашингтон задружните усилия на следващите американски кабинети и моите опоненти от израелската левица ме жигосаха – мен, премиера, който по-късно щеше да сключи мирни споразумения с четири арабски държави – като заклет враг на мира.

В последния ден от първото ми официално посещение във Вашингтон седях сам късно вечерта в превъзходната библиотека на „Блеър Хаус“. Погледнах нагоре към бюстовете на президентите Франклин, Вашингтон, Хамилтън, Джеферсън и Линкълн. Който беше избрал бюстовете на тези президенти, беше направил отличен избор. Мислих дълго и усилено за собствената си стратегия, за да осигуря бъдеще за Израел пред предизвикателствата пред мен.

Налагаше се да начертая курс с американска администрация, която беше в конфликт с моите разбирания, да се съглася с предложенията, които не застрашаваха сигурността на Израел, и да се противопоставя на тези, които сметна за опасни. В същото време трябваше да подчертавам, че нашето историческо право, а не само нашата мощ, оправдава претенциите ни към Земята на Израел.

Щях да се опитам да издигна икономическата, военната и дипломатическата мощ на Израел, за да осигуря неговото бъдеще и да постигна истински мир с онези страни от арабския свят, които *наистина* искаха мир. Предвид нестабилността на Близкия изток, мирът винаги трябваше да се гради върху израелската сила и възпиране.

КРИТИЧНИЯТ МИ ПОГЛЕД към американската политика в Близкия изток не бива да замъгляват моята по-широка оценка и огромна признателност за ролята на Америка в света.

Беше голямо нещастие за еврейския народ и за цялото човечество, че Съединените щати не бяха водеща световна сила през първата половина на XX век. И обратно, за нас беше голям късмет, че през втората половина на миналия век Съединените щати се превърнаха в най-голямата световна сила.

Неслучайно първата половина на века беше белязана от слабостта на Запада, чиято кулминация стигна до трагедии, включително и невъобразимият Холокост. Докато втората половина премина под знака на силната американска защита на свободата, включително и триумфалния възход на еврейската държава.

Америка беше стожерът на свободата по целия свят. Като нация, изградена върху идеята за нова Обетована земя, имаше естествен афинитет към възраждането на еврейската страна в автентичната Обетована земя. Повечето американци смятаха Израел за храбра и доблестна демокрация в сърцето на Близкия изток, която споделяше същите ценности като американския народ и беше готова да се бори за тях.

Постепенно и особено след зашеметяващата израелска победа в Шестдневната война, Америка обсипа Израел с животоспасяваща военна помощ и му оказа политическа подкрепа на международни форуми. Американските предприемачи бяха първите, които разпознаха огромния технологичен потенциал на Израел и инвестираха в него.

В отговор израелците не криеха благодарността си и проамериканската си подкрепа дори когато модната вълна на международното мнение се обърна срещу Съединените щати по време на Виетнамската война.

БИБИ

Както бившият израелски министър-председател Голда Меир, която също прекарва ранните години от живота си в САЩ, никога не изгубих възхищението и дълбоката си привързаност към Америка и нейния народ. Размяната на различни мнения относно политиката за Близкия изток с американските президенти бяха като семейни кавги, а семейството е незаменимо.

Затова винаги съм приемал Америка за незаменим съюзник на Израел и затова се гордея, че колкото по-силен става Израел, в толкова по-ценен съюзник на САЩ се превръща.

Посветих първата си реч пред Конгреса на развиването на това послание. Камарата на представителите, която тогава беше доминирана от републиканците, ме покани да говоря пред общо събрание на Конгреса на 10 юли 1996 г. и бях приет топло и от двете страни.

В речта, която произнесох, озаглавена „Трите стълба на мира“, наблегнах върху важността на сигурността и реципрочността за укрепването на мира и борбата с тероризма, нуждата от насърчаване на демократичните ценности, които да спрат разпространението на радикализма в Близкия изток, както и за необходимостта спешно да спрем иранската ядрена програма.^v

За да спрем потока от смъртоносни технологии към Иран, скоро щях да се срещна с китайския президент Дзян Дзъмин и с руския Борис Елцин. Повторих пред тях думите, които казах и пред американския Конгрес: „Най-опасен е режимът в Иран, защото съчетава жесток деспотизъм с фанатична войнственост. Ако този режим се сдобие с ядрени оръжия, това може да се превърне в предвестник на катастрофални последици не само за моята страна и Близкия изток, но и за цялото човечество“.

Международната общност, казах аз, трябва да изолира подобни режими и да им попречи да се сдобият с оръжия за масово унищожение.

В речта си пред Конгреса засегнах и друга тема, която смятах за основна за бъдещето на Израел – реформирането на нашата икономика. Страната ни не можеше да изгради военната си мощ, без да стане икономически независима. Това изискваше коренна промяна на полусоциалистическите икономически политики, по които се управляваше страната от десетилетия. Щяха да минат още десет години, преди мечтата ми за наистина свободна пазарна икономика да се реализира напълно.

Постигането на икономическа независимост на Израел изискваше и постепенно освобождаване от зависимостта от американската икономическа помощ, която в моите очи се беше превърнала в някакъв вид социално подпомагане.

– Израел излиза от детството и вече е узрял достатъчно, за да започне да навлиза във възраст, в която да е самостоятелен – казах аз.

Противно на препоръката на икономическите ми съветници, в речта си пред Конгреса се ангажирах да откажа в рамките на следващото десетилетие годишните американски *парични помощи* за граждански цели на Израел в размер от 1,2 млрд. долара. Страната обаче да запази *военните помощи* от 2,2 млрд. долара годишно за нуждите на израелските и американските стратегически интереси в Близкия изток.

Понеже 76 % от финансирането, което Израел получаваше, беше предназначено за покупки на стоки, произведени в Америка, инвестициите на САЩ в израелската сигурност бяха и косвена инвестиция в американската индустрия.

Критиците ми вазроптаха, че съм „отказал цяло състояние в името на международните отношения“. Не беше така. За разлика от военната помощ, възприемах цивилната финансова помощ като политически неустойчива и икономически неоправдана.

Израел вече не беше бедният роднина на Америка и много от конгресмените започваха да се колебаят за изразходването на такава огромна сума за съюзник, който очевидно не беше беден. Можеше ли тази „част за социално подпомагане“ да пречи на Израел да извърши отдавна необходимите реформи за намаляване на правителствените разходи?

Много конгресмени мислеха така и аз бях съгласен с тях. Публичното ми обещание да прекратя тези помощи сложи точка на темата. До 2007 г. постепенното десетгодишно намаляване на американските социални помощи приключи без щети за израелската икономика. Точно обратното, много икономисти по-късно отчетоха, че този ход допринесе за икономическото развитие на страната.

Когато се върнах в Израел, десницата ме приветства като „магьосник“. Бях отишъл в леговището на лъва във Вашингтон и някак си се бях завърнал невредим. Не бях отстъпил от предизборните си обещания или от политиката на реципрочност.

Това обаче беше началото на мандата ми. Сега трябваше да се фокусирам върху управлението с помощта на кабинета, който бях съставил. И все пак намерих време за една незабравима и вдъхновяваща среща, последвана моментално от огромна трагедия.

НА 3 ФЕВРУАРИ 1997 г. Сара и аз посетихме Ватикана. Минахме покрай внушителните швейцарски гвардейци и ни поведоха по дълъг коридор. Там в дъното ни чакаше папа Йоан Павел II. Когато се приближихме, видях, че очите му светнаха, като видя Сара.

БИБИ

– *Полякиня* – каза ѝ той. – Приличате на полякиня.

– Баща ми е роден в Полша – отвърна Сара с усмивка.

Папата прояви искрен интерес към нас. Държейки ръцете и на двамата ни, той ме трогна, като каза:

– Толкова сте млади, а сте лидерите на еврейския народ.

Папата говори за дълбокото родство между християнството и юдаизма и каза топло: „Вие сте нашите по-големи братя“.

Макар вече да беше прегърбен от ранните признаци на остаряването, папа Йоан Павел II седеше с достойнство. Не можех да не се впечатля от неговата харизма и увереност, от неговата страст към свободата и човешкото достойнство, от блясъка в очите му.

С него, по-късно и с папа Бенедикт XVI, с когото се срещнах при визитата му в Израел, и с папа Франциск, когото посетих във Ватикана, обсъдих юдео-християнските отношения. И тримата папи бяха твърди поддръжници на сближаването между евреи и християни, което беше напреднало много през предишното столетие. И тримата бяха запознати с книгата на баща ми за Испанската инквизиция, която представяше нов и нюансиран исторически поглед върху ролята на църквата през онзи бурен исторически период.

Поканих папа Йоан Павел II да посети Израел. В Ерусалим през 2000 г. той остави бележка на Стената на плача: „Дълбоко сме натъжени от поведението на онези, които през историята са причинили страдания на тези Твои чеда, и молейки за Твоята прошка, искаме да се отдадем на истинско братство с народа на Завета“.

След като се върнах от Ватикана, на следващия ден продължих да работя както обикновено. Водех заседание на кабинета, когато секретарят ми по военните въпроси влетя и прекъсна разговора ни.

– Господин премиер – каза той, – случил се е ужасен инцидент. Два от нашите хеликоптери са се сблъскали във въздуха близо до ливанската граница. Разбили са се на земята с десетки войници на борда.

Бях шокиран. В залата настъпи пълна тишина.

– Колко високо са били? – попитах аз, надявайки се на невъзможното.

– Високо, господине.

Седемдесет и трима войници и пилоти загубиха живота си онзи ден в най-тежката въздушна катастрофа в историята на Израел. Обявих тридневен национален траур и всички флагове бяха свалени наполовина. Помолих министрите и членовете на Кнесета от моята партия и от левицата да присъстват на погребенията. Сърцето ми, сърцето на цялата нация, беше със семействата, чиито живот никога нямаше да бъде същият.

ПЪРВИ РЕФОРМИ

1996–1999 г.

Най-първата ми реформа като премиер се отнасяше до хляб и масло – буквално.

Когато влязох в кабинета за първото заседание на новото правителство, останах изумен, като видях, че масата е затрупана с разкошна закуска: омлети, сирена, различни видове хляб, домати, краставици, конфитюри, масло, изобилие от кексове и бисквити.

Министрите вече бяха заети да хапват и си подаваха един на друг плата. Спомних си закуската в Клуба за закуска на Шабат в синагогата в Хъл, щата Масачузетс.

– Какво е това? – попитах секретаря на кабинета невярващо.

– Господин премиер, така е вече от няколко години – отговори той.

– Приключваме с това – наредих аз.

На следващата седмица, когато министрите пристигнаха за седмичното заседание на кабинета, завариха много по-скромна трапеза във файето. Всеки, който искаше да яде, можеше да го направи, но там.

Четвърт век по-късно кулинарната реформа все още не е отменена.

Разбира се, скоро ми се сервираха значително по-големи предизвикателства. Когато поех поста, израелската икономика все още беше основно полусоциалистическа и контролирана от държавата, доминирана от малък брой могъщи монополи. Чуждата валута беше регулирана и Израел изоставаше от почти всички западноевропейски страни по брутен вътрешен продукт (БВП) на глава от населението.

Бях решен да променя това.

БИБИ

Една от първите ми реформи беше да изпълня предизборното обещание да намаля броя на министрите, подобно на държавните секретари на САЩ, до осемнайсет.

Вярвах, че осемнайсет министри беше достатъчно раздут брой за управлението на малка страна – всъщност на която и да е страна – и запазих този брой през всичките три години, през които бях на власт.

Сметката ми се оказа смислена на дребно и глупава в по-широк план. В малкия парламент на Израел от само 120 депутати един или двама недоволни членове на Кнесета могат да свалят правителството. Научих, че ограничаването на броя на министрите, макар и да отговаряше на посланието ми за спестовност и рационалност, беше напълно несъстоятелна позиция и не можеше да бъде продължена от бъдещите правителства, включително моите. Необходимо е да се дадат места в кабинета на възможно най-много депутати от Кнесета, за да се гарантира стабилността на коалицията в израелската политическа система. В следващите ми правителства допълнителните министри струваха милиони, но спестиха *милиарди* при преговорите за бюджета. Солидното мнозинство, което носеха с назначението си, помогна за провеждането на структурни икономически реформи, които иначе не биха били възможни.

Втората реформа, която проведох, беше приватизацията. Израелското правителство беше собственик или контролираше внушителен брой икономически активи, често под формата на прахоснически монополни договорености, които наказваха потребителите с високи цени и некачествени услуги. Макар почти всички да бяха съгласни, че много от държавните фирми трябваше да бъдат приватизирани, никой не правеше нищо по въпроса. Обикновено един министър се съгласяваше компаниите в ресора на друг министър да бъдат продадени, стига фирмите в неговия ресор да не бъдат пипани.

От гледната точка на министрите това имаше очевиден смисъл. Правителствените дружества са тлъсти кокали, готови за захапване. Предлагат запазени места в борда на директорите за приятелите на политиците, които на свой ред ще работят за успешното политическо бъдеще на министрите. Изваждането на тези компании от правителствен контрол щеше да изисква голяма доза постоянство, от което имах в излишък.

До края на първия ми мандат като премиер общите активи на приватизираните от нас фирми достигнаха 4,5 млрд. щатски долара, значително повече от стойността на всички приватизирани за четиресет и осемте години съществуване на Израел. Това включваше приватиза-

цията на банка „Хапоалим“ – перлата на Партията на труда и символа на старите етатистки политики. Това беше повратен момент в преминаването на Израел към пазарна икономика.

„Приватизацията на банка „Хапоалим“ в Израел е като да отвориш „Макдоналдс“ на Червения площад“ – пошегува се един от колегите.

В опитите си да обясня икономическите си политики често давах за пример многото израелци, които бяха успели в чужбина.

– Защо – питах аз – има толкова невероятно успешни евреи извън страната и толкова малко вътре в нея? Дали в Израел са само „лимоните“, а в диаспората са най-кадърните? Ами, не, знаем, че не е така. Защото, когато „лимоните“ напуснат Израел, се справят много добре навън. Затова проблемът не са хората, а системата тук, и трябва да променим това.

Най-важната реформа, която проведох като премиер, беше да премахна строгите монетарни регулации в Израел. През 1998 г. страната все още наподобяваше много страни от Третия свят по отношение на монетарната политика. Израелците не можеха да изнесат повече от 7000 щатски долара от страната без специално разрешение от израелската централна банка – „Банк ъф Израел“. Връщайки се от чужбина, те трябваше повторно да депозират и да регистрират цялата чуждестранна валута, която държаха в страната.

Това превръщаше дори най-простата международна икономическа транзакция в бюрократичен ад. Приятел ми описа как е трябвало да вземе специално разрешение от „Банк ъф Израел“, за да плати в долари абонамента си за списание „Нюзуик“.

Много хора вече са забравили, че тези абсурди продължиха през по-голямата част от 90-те, докато световната икономика бързо се превръщаше в глобално свързана общност. Стоките, парите и услугите биваха прехвърляни по целия свят с натискането на един бутон, а Израел стоеше изолиран заради ненужните си валутни ограничения.

Много израелци разработваха най-нови интернет технологии за трансфер и защита на тези финансови транзакции, за да бъдат в услуга на гражданите на други страни, но не и на тяхната.

Понеже вярвах в пазарите, естественият ми стремеж беше да се отървем от тези остарели ограничения. Някои стъпки за валутна либерализация бяха направени от предшествениците ми, но се нуждаехме от много повече. Първо трябваше да разхлабим предпазния колан, който правителството беше затегнало около курсовете за обмяна на чуждестранни валути. Неговата цел беше да държи шекела в предписания диапазон спрямо другите валути. Ако шекелът поскъпнеше твърде

БИБИ

много, „Банк ъф Израел“ продаваше резервите си от долари, ако поевтинееше – купуваше.

Професор Яков Френкел, тогавашният управител на Централната банка, многократно беше настоявал това ограничение да се премахне, но Дан Меридор – министърът на финансите, когото назначих – разпалено отхвърляше предложението. Той и много други финансисти твърдяха, че без държавна подкрепа шекелът ще се обезцени.

Тези притеснения не можеха да бъдат напълно пренебрегнати. Но аз заставах на страната на професор Френкел като първа стъпка в големия ми план за пълното премахване на валутните регулации. Това решение беше един от факторите, които доведоха до оставката на Меридор.

Назначих професор Яков Нееман, един от водещите бизнес адвокати на Израел, на овакантия пост финансов министър. За първи път в историята на страната експерт извън политиката застана начело на голяма държавна институция.

Нееман и Френкел се обединиха, за да ме убедят да завърша вдигането на пълния контрол над чуждестранните валути чрез драматична реформа. Няколко министър-председатели от създаването на Израел досега бяха съветвани да направят това, но нито един не се беше осмелил заради рисковете.

„Това може да доведе до валутен колапс като онзи, който срина мексиканското песо“, предупредиха ме икономически експерти, напомняйки за решението на мексиканското правителство от декември 1994 г. да вдигне валутния контрол.

„Планина от чуждестранни резерви ще се изтегли от страната и шекелът ще се обезцени“ – добавяха те.

Изслушвах внимателно тези предупреждения, но бях убеден, че Израел просто не може да продължи към 2000 година, без да освободи валутата си.

Вярваш в пазарите, нали, запитах се аз. Ами, щом е така, действай. Реших да рискувам.

През февруари 1997 г. започнах либерализация на политиката по отношение на чуждестранните валути. На 14 май 1998 г. на петдесетия Ден на независимостта на Израел вдигнах почти всички ограничения.

Отначало нищо не се случи. Въздъхнах облекчено. Тогава обаче започнаха да се движат големи количества пари. Обаче те *влизаха* в икономиката ни, а не *излизаха*. Международните пазари бяха оценили положително политиката на либерализиране, която бяхме започнали, и стойността на шекела се стабилизира.

Така с едно историческо решение моето правителство сложи край на